

BRĪVĪBA

LATVIJAS SOCIĀLDEMOKRATISKĀS
STRĀDNIKU PARTIJAS MĒNESRAKSTS
FREEDOM - Periodical of the Latvian Social Democratic Party

[389]

STOKHOLMĀ

Nr. 5, 1987

Kas tie tādi, kas dziedāja?

Ave Sol turneja Ziemeļamerikā

Pasaulē plaši pazīstamais Rīgas kamerkoris Ave Sol jau daudzas reizes viesojies ārzemēs, sniedzot koncertus Zviedrijā, Austrijā, Itālijā un citur. Šis koris visur plūc laurus un gūst izcilas atsauksmes, tāpēc padomju iestādēm pret tā ceļojumiem nav iebildumu. Protams, šie panākumi prasa dzelzainu darbu. Ave Sol mēģinājumi Rīgā notiek gandrīz katru dienu, un koris sniedz 4 - 5 koncertus mēnesī. Vārdu sakot, tie ir profesionāļi.

Eiropas latviešiem vairākas reizes bijusi iespēja noklausīties Ave Sol, nopērkot biļetes un sēžot koncertu zālēs. Sprotams, pret koncertu apmeklējumiem nav nekā ko iebilst. Vecajiem klausītājiem Ave Sol nozīmē atmiņās aizstaigāt atpakaļ uz tiem tālajiem laikiem, kad ārzemēs viesojās Reitera koris, bet jauniešiem - pirmo reizi izjust, cik augstas var būt latviešu kora prasības. Jāpiezīmē, ka Ave Sol turnejas parastī kārtotas normālajos komerciālajos ietvaros, Rīgai slēdzot līgumus ar Rietumu mūzikas iestādēm.

Šovasar Ave Sol viesojas ASV un Kanadā, kur laikā no 26. jūnija līdz 23. jūlijam korim bija pieteikta uzstāšanās desmit pilsētās, ieskaitot Ņujorku, Čikāgu, Losandželosu un Toronto. Par šo turneju "Laikā" [11. 4. 1987] bija lasāms sekojošais paziņojums: "Slavenais latviešu kamerkoris Ave Sol diriģenta Imanta Kokara vadībā šovasar ieradīsies gandrīz veselu mēnesi garā koncertturnejā ASV un Kanadā. Ave Sol šeit būs Misūlas Mendelsoņa kluba viesis, un līdz ar 11 citiem ārzemju korim un 18 amerikāņu korim piedalīsies Misūlas starptautiskā koru festivālā... Turnejas atbildīgais rīkotājs ir Mendelsoņa klubs."

Tā šoreiz tomēr nav, jo tālajā Montanas štatā Mendelsoņa vārdā nosauktais klubs ir tikai izkārtne, kas sedz šo pasākumu. Šī brauciena "atbildīgie" stāv aiz kulise. Atšķirībā no citiem Ave Sol braucieniem, šis brauciens ir kultūras sakaru pasākums un daļa no pasākumu virknes, kas sākās ar Olivera teātra izrāžu

ceļojumu un turpināsies ar citām izrādēm, filmām un Kultūras sakaru komitejas ieteiktiem referentiem.

Šajā pusē Ave Sol braucienu iekustināja Ģirts Zeldenbergs un dardzietis Guntis Liepiņš, bet Mendelsoņa kluba līdzdalību izgādāja šī kluba loceklis, Ņujorkas latviešu mūzikas pašdarbnieks un diriģents Andrejs Jansons, kas beigās aktīvi kārtoja pašu kora braucienu. Ir tiesa, ka Ave Sol piedalās Misūlas koru sacensībās, kur to ielūdzis Mendelsoņa klubs, bet citādi šim klubam ar lietām maz sakara. Ave Sol galvenokārt koncertēs latviešu centros, tikai tādā veidā, lai izslēgtu parastās emigrantu organizācijas. Kora ceļojumā apgrozās desmitiem tūkstošiem dolāru. Mūzikas entuziastiem ASV latviešu centros uzliktas 5.000 - 10.000 dol. nodevas ceļa maksām, kas jāsavāc, iekams koris attiecīgajā pilsētā uzstājas, bet Kanadā naudas vākšanai nodibināta īpaša organizācija - "Ave Sol Canada Incorporated". To vada arhitekts Andris Roze un tā būtībā pārstāv Dardedzes aprindas. Par visiem šiem izkārtojumiem ir slēpšanās un kušīnāšana, ka par tiem nevalagot runāt. Koristiem šoreiz atļauts palikt tautiešu mājās, kaut gan jau iepriekš bija zināms, ka korim līdzī brauc pastiprināts ziņotāju kontingents. Ave Sol arī koncertē tajās pilsētās, kur atrodas padomju konsulāti (Montreālā un Sanfrancisko).

Par Ave Sol brauciena priekšspēli kāds notikumu līdzzinātājs stāsta: - "Cilātas tika visādas ieceres, ieskaitot Ave Sol, iespējamu Ņujorkas latviešu teātra braucienu uz Rīgu, Jansona braucienu uz Rīgu un Viļņu, runāja arī par Skandinākiem. Par Ave Sol bija sarunas ar Kultūras sakaru komiteju, tas vispār prasīja ilgu laiku. Par Ave Sol braucienu lielas grūtības bija ar naudu, padomju puse bija ar mieru tikai samaksāt ceļu līdz Amerikai, neko vairāk. Sākumā bija paredzēts prasīt naudu no Latviešu Fonda, kas nozīmētu, ka gandrīz viss LF budžets būtu veltīts šim pasākumam. Tāpēc arī Guntis

[Turpinājums 2. lpp.]

Brāz bangas. Tu naidīgā pretvara. -
Mēs tāles sniegsim, kur laimībal

Rainis

Negaidīts panākums

Kopštās dibināšanas 1962. gadā, Kultūras sakaru komiteja (KSK) ir vaiga sviedros centusies pievērst trimdas latviešus "pareizticībai" - izkopt viņos "lojālītāti" pret okupēto Latviju un tur pieņemt par negrozāmu šodienas t.s. "sociālistisko īstenību". Viens no šīs KSK darbības stūrakmeņiem ir pēc iespējas samazināt (un, ja iespējams, pilnīgi apturēt) trimdas politisko darbību. Toties KSK visiem spēkiem veicina Padīatvijas mākslinieku un literātu izvešanu pasaules skatuve - protams, vienīgi KSK režijā un pilnā aizgādniecībā, bet, ar iespējami lielu Rietumu lēticīgu tautiešu finansiālu atbalstu (skat. "Kas tie tādi, kas dziedāja?" 1. lpp.). KSK centieni devuši gluži negaidītus panākumus tur, kur tos vismazāk varēja gaidīt, kā to parādīja anonīmais ievadraksts "Vai nav laiks revīzijai?" Brīvās Latvijas 18. maija numurā. Šis raksts, mudinājums uz sadarbību ar KSK respektīvi čeku, taču nebija nekā cits, kā sava veida augšminētās pareizticības apliecinājums - pirmais tāds trimdas lielajā presē!

Savā sakarņieka sajūsmā, raksta autors pielietoja dīvainu argumentu: tā kā Latvijas okupācijas režīms pasaules acīs nebaudot de jure atzīšanu, tad arī par šī nelegālā režīma organiemi, VDK un tās filiāli KSK, nav ko uztraukties! Arī gangsteri nedarbojas legāli, bet tas nenozīmē, ka viņus nav jāņem nopietni.

Par "mūsu īstenību"

Dzejnieks Māris Čaklais dalījās ar LuM lasītājiem "pārdomās" par 14. jūnija notikumiem pie Brīvības pieminekļa. Lūk, pieminekļa zvaigznes Latvijā tagad starojot pāri "mūsu sociālistiskai īstenībai", kamēr demonstranti esot no tās novirzījušies.

"Helsinki 86" grupas sasauktā demonstrācija bija piemiņas akts viena liela nozieguma upuriem. Šis noziegums bija tikai viens no bezgala

[Turpinājums 2. lpp.]

Pārmaiņa redakcijā

Sakarā ar pārkārtojumiem partijas darbā, Ģirts Zēgners atstāj Brīvības redaktora posteni. Par Brīvības redaktoriem turpmāk darbosies Brūno Kalniņš, Aleksandrs Tērmanis un Vilnis Zajkains. Kā līdz šim, Ģirts Zēgners turpinās rediģēt Brīvības preses biļetenu vācu valodā. Šis biļetens sniedz ziņas par notikumiem okupētajā Latvijā un ir guvjis plašu ievērību vācu preses aprindās.

Paldies Ģirtam par paveikto darbu redakcijas resorā.

LSDSP AK.

Kas tie tādi, kas dziedāja?

[Turpinājums no 1. lpp.]

Liepiņš kandidēja uz LF padomes amatu, bet ievēlēja tikai Lalmoni Streipu. Šis plāns vispār izrādījās nereāls, jo Latviešu Fondā tam nebija vajadzīgā atbalsta. Tad sākās fikcija ar Mendelsona klubu.

Jājaucā: kāpēc šādas fikcijas un lišana pie Kultūras sakaru komitejas vispār bija vajadzīgas? Eiropā Ave Sol koncerti notikuši bez kādas Kultkoma starpniecības, un tāpat tie varēja notikt ASV un Kanadā.

Spēle ar Padlatvijas filmām

Centties kaut kā izskaidrot šīs izdarības ir mēģināt izskaidrot neizskaidrojamo. Tas būtu apmēram tāpat, kā mēģināt izskaidrot iemeslus, kāpēc pieauguši cilvēki sāk spēlēt aklās visticīgas. Šīs spēles sākās jau labu laiku atpakaļ ar Padomju Latvijas mākslas filmu sūtīšanu apkārt pa latviešu centriem. Filmu sakari sākās jau septiņdesmitajos gados, un par veidu, kādā tie sākās, pastāsta Imants Lešinskis savā pēdējā rakstā ("Kultūras sakari vai etniskā spiegošana", Latvija šodien 1986):

"Atbildīgie (Kultūras sakaru) Komitejas darbinieki izvēlējās emigrantu gaumei pieņemamas filmas. Parasti tās bija latviešu literatūras klasiķu (Rūdolfa Blaumaņa, Jāņa Raiņa vai Jāņa Jaunsudrabiņa) darbu ekranizējumi. Noraidītas toties tika filmas ar pārāk klaju komunistisko propagandu vai pārāk asu kritiku par pašreizējiem apstākļiem Latvijā. Komiteja atlasītas filmas aizņēmas no Latvijas kinofilmu iznomāšanas kantora un nosūtīja PSRS vēstniecībai Otavā. Vēstniecības kultūras atašejs – šajā amatā vienmēr ir kāds slepens KGB virsnieks – tās aizveda uz Toronto un nodeva biedrības "Kanada – PSRS" vietējās nodaļas rīcībā. Tur filmas saņēma latviešu kinomākslas entuziasti, kas sarīkoja to izrādes Irētās telpās, ņemot no skatītājiem lējas maksu. No Toronto filmas ceļoja no pilsētas uz pilsētu, sasniedzot Kanadas rietumkrastu, iekļūstot Savienotajās Valstīs, un, pēc izrādēm latviešu centros no krasta līdz krastam, atgriežoties vēstniecībā Otavā, kas tās nosūtīja atpakaļ Latvijas komitejai.

Komitejai nebūt nerūpēja šo izrāžu propagandistiskā ietekme. Svarīgi bija tas, ka prāvs skaits trimdnieku kļuva par aktīviem dalībniekiem filmu pārsūtīšanas un seansu rīkošanas procesā. Bija radīts tīkls. Tas vēl neatradās KGB kontrolē, Rīgā pat nebija zināmi daudzu dalībnieku vārdi, taču bija skaids, ka šo tīklu var izmantot ne tikai filmu rādīšanai, bet arī KGB aģentu ražoniem ceļojumiem pa latviešu centriem Ziemeļamerikā. Pirms filmu izrāžu sākuma Komiteja ar latviešu kinomākslas entuziastiem Rietumos panāca sava veida džentelmeņu vienošanos:

ienākumus no izrādēm nekad nedrīkst piesavināties organizatori, vai, vēl jaunāk, nodot tos emigrantu organizāciju rīcībā. Šie ienākumi bija ieskaitāmi īpašā fondā, kura līdzekļi izmantojami Padomju Latvijas kultūras darbinieku apciemojumu veicināšanai Savienotajās Valstīs un Kanadā.

– Tik tālu Imanta Lešinska stāsts par rauga pielikšanu, lai mīkla sāk rūgt. Desmit – piecdesmit gadus vēlāk tā jau ir krietni parūgusi. Kultūras sakarnieks ar filmām ir kā veco laiku paunu židīņš, kura preces ceļoja no sētas uz sētu. Filmu izrāžu tīkls joprojām darbojas, un filmas tāpat turpina izplatīt pa kluso, nesakot, kur aiziet nauda. Reizēm izrāžu organizētāji saņem negaidītus spērienus un beļienus, bet tas viņus nav atturējis no iesāktā ceļa. Tā pagājušā gada rudenī no Rīgas uz Ziemeļameriku ceļu atrada Viļa Lāča "Zvejnieka dēls" tā oriģinālajā, Lapenieka filmētājā versijā. Filmu entuziasti to bija paredzējuši izrādīt Bostonas 18. novembra sarīkojumā un Toronto Latviešu Centrā. Bet notika nelaipe, jo Bostonā sākās skaji protesti par Viļa Lāča ieskaitīšanu 18. novembra dalībniekos. Līdzīgs satraukums bija Toronto, kur beigās filmu izrādīja kādā kabakā – kanadiešu filmu klubīnā, kur mazā ekrāniņā šūpojās filmas ainas, un skatītāji varēja pasvilpot līdz filmas slāgerim "Laša kundze bola acis".

Bet kāpēc nepaskatīties šo filmu? Tik tiešām, kāpēc nē? Pašai filmai un aktieriem jau nekas nekais, un nevienam no šādām filmām nekas nepielips. No padomju filmām nav jābaidās. Bet tur nav vajadzīgas nekādas machinācijas un slēpšanas, nekādi konfidenciali fondi un braucieni uz PSRS draugu klubiem, un par to, lūk, iet runa. Dardede no sāka gala ir piekopusi kultūras sakarus "zem galda", un tagad tai pievienojies arī Zeldenerga piekritēji, kas sevi sauc par "Studiju grupu Ņujorkā". Tā sastādās no studētiem cilvēkiem pusmūžā, kas ar studijām vairs nenodarbojas. Šīs grupas kopējie saucēji ir tautiska jūsmā un uzskats, ka tā sastādās no prominentām (vai vismaz redzamām) personām latviešu sabiedrībā, kas kaut kā nepelnīti nobīdītas malā. Nu šis atzīšanās līdz kultūras sakariem bija vairs tikai īss ceļš ejams.

Kurp slīd sakari?

Tā nu šovasar skatuvē stāv slavētais latviešu koris Ave Sol, un publika lielā sajūsmā aplaudē un apsveic koristus. Šī sajūsmā ir nevilnīga, un Ave Sol turnejai sākoties, tā jau sit augstu vilni. Ir cilvēki, kas jau laikus ar visām ģimenēm devušies "kempingos" uz Misūlas koru festivālu, lai tikai nepalaistu garām izdevību dzirdēt

Ave Sol. Ir citi, kas jau laikus pirkuši dāvanas, lai būtu kaut kas, ko uzdāvināt koristiem. Nav šaubu, ka arī rīdziniekos par šo tīkšanos būs īsts savijojums. Nenoliegsim, ka tā būs. Ir aprindas, kas šajos notikumos smejas ticību labākai nākotnei. Šie jaudis cer, ka dziesmu gars ies pāri robežām, un kultūra ies pāri visai politikai.

Bet tajā pašā laikā aizmugurē slīd tumšas ēnas, tur slepus notiek sarunas. Šim braucienam ir konduktors. Te nelīdž aizbildināšanās ar frazēm, ka mūzika esot tīra, bet aizdomas netīras. Mūzika jau ir tīra, bet Kultūras sakaru komiteja netīra, un tās vēsture rāda, ka ar netīrumiem apraiņās visi, kas ar to sadarbojas. Ave Sol brauciens acīmredzot ir iecerēts kā sava veida parādes brauciens. Pēc tam sakari iegriezīsies šaurākās slīdēs, kā jau dažas pazīmes rāda.

ASV jau ir pieteikta Rīgas teātra kritiķa Viktora Hausmaņa referātu turneja pa latviešu centriem. Brīvības lasītājiem Hausmaņa vārds nebūs svešs, viņa biogrāfija jau minēta šī izdevuma slējās. Hausmanis ir 56 gadus vecs, kustīgs vīrs ar sirmiem matiem un mazu bārdiņu. Rīgā viņš skaitās zinātņu doktors un Valodas un literatūras institūta direktora vietnieks Zinātņu akadēmijā. Kopš piecdesmito gadu beigām Hausmanis ir bijis KGB slepenais ziņotājs, un kopš sešdesmito gadu beigām bijis KGB izlūkošanas daļas īpašs uzticības vīrs. Rīgā viņš izspiego latviešu teātra jaudis, kas no Hausmaņa vairās viņa aizmugures dēļ. Ārzemēs Hausmanis bijis "tūrēis" no Stokholmas līdz Kanādai, gan viens, gan kopā ar citiem spīceļiem. Šim vīram ar dzirdīgajām ausīm patīk ēst un dzert labākajos restorānos. Eiropā viņa radu raksti jau pazīstami, bet Amerikā viņu nepazīst. Visas pazīmes rāda, ka viņš tur būs neziņošu tautiešu sirsniņģi uzņemts viests.

E. L.

Negaidīts panākums

[Turpinājums no 1. lpp.]

garās serijas, ko pastrādāja Stajina vadītā Kompartija. Nevienam par šiem noziegumiem netika sodīts. Sen bija laiks tiesāt vēl dzīvi palikušos bēndes, tāpat kā padomju organi tagad vēl pieprasa tiesāt nacistu kara noziedzniekus. Ar to nepietiek, ka vienu vai otru noziegumu patreizējie Kompartijas vadītāji apzīmē par "kļūdu". Nevienam nebūtu gēmis par nopietnu līdzīgu apgalvojumu no Hitlera līdzgaitniekiem, kad tie sēdēja uz apsūdzēto sola Nirenbergā. Maskavas noziegumi būtībā neatšķiras no tiem, kurus pastrādāja nacisti – un liela daļa Stajina inscinēto

[Turpinājums 3. lpp.]

Agnis Balodis

Ko Latvijā domā par "pārkārtošanos"?

Runājam par Padomju Savienību, šodien divi maģiskie jēdzieni: "glasnosks" un "perestroika" pārņēmuši rietumnieku prātus. Būs vai nebūs? Varbūt tomēr varēsīm sadzīvot un ražīgi tirgoties ar "lielo vareno" Krievzemi! Gorbačovs taču tā pūlās un kas vēl nav, to vienmēr var piedomāt klāt. Rietumvācijas ārlietu ministrs ir rādījis spožu piemēru šādai vēlmju domāšanai, uzaicinot visus pilnā mērā balstīt krievu patvaldnieka jaunās idejas, jo nav jau zināms kas var nākt viņa vietā, ja cerīgie plāni "saies dēļ"!

Kādi tad ir jaunā ģenerālsekretāra "pārkārtošanās" mērķi? Vai tautas dzīves līmeņa celšana kā to daudzi domā Rietumos? Šādā domāto būs tomēr sajauktas prioritātes: Gorbačovs ir izteicis, ka viņa reformu mērķis ir "spēcīga, veselīga ekonomija, politiski vienota sabiedrība, spēcīga aizsardzība un aktīva starptautiska miera politika" – "Es jums saku, kas attiecas uz aizsardzību, uz spēju aizsargāt mūsu intereses un mūsu drošību, kas ir mums svēta, mēs esam tagad spēcīgi un mēs neizdosim šo mūsu drošību" (TASS š. g. 17. feb. – Gorbačova atbildes uz "tautas" jautājumiem Rīgā). No šim un citām izteikām ir skaidrs, ka Padomju Savienība ir sprukās, nevar turpināt kā līdz šim un tādēļ vajadzīga "pārkārtošanās". Bet tās mērķis nav padomju tautas dzīves līmeņa celšana vai valsts iekārtas "liberalizēšana", vai atbrūnošanās, bet gan šo faktoru nosacīta izmantošana, lai izkļūtu no strupceja, iekustinātu ekonomiju ar mērķi paturēt Padomju Savienībai lielvalsts stāvokli un iespēju turpināt līdzšinējo agresīvo un ekspansīvo politiku.

Par nekrievu republikās tik aktuālo nacionālo jautājumu Gorbačovs ir izteicies vairākkārt, sevišķi pēc nemieriem Kazahijā, kad visā pilnībā noskaidrojās, ka "padomju tauta" vēl nav piedzīmusi un protesti pret nacionālo valodu apzinātu izstumšanu no oficiālās komunikācijas sistēmas un tās apgūšanas un pielietošanas jomas pakāpenisku sašaurināšanu nav aplūsuši. Gorbačovam, tāpat, ir jāizvēlas kāds ceļš ejams: vai turpināt "internacionālizācijas" (krieviskošanas) politiku, tādā kārtā antagonizējot nekrievus, vai arī mēģināt rast kompromisu un ar viņiem sadarboties. Tā kā Maskavā koncesiju došana nekrieviem nav iedomājama (ši nostāja ir vēsturiski nosacīta: baltie krievu ģenerāļi drīzāk nogāja dibenā nekā piekāpās nekrievu prasību priekšā), jo krievu uztverē citādi nav īstenojama "politiski vienota sabiedrība", tad Gorbačovs izšķīries panākt "pārkārtošanos", solot tikai materiālus labumus. Tā ir vecā Brežņeva līnija. Baltijai šajā vienādojumā ir svarīga loma, jo tā paredzē-

ta kā izmēģinājuma reģions un pāraugs visai Padomijai. Tātad: krievu pārvalde Latvijā stiprinās nerentablu, pasīvu, krievisko elementu, bet sagaida, ka ražošana un ekonomiskā aktivitāte attīstīsies pēc apspiesto un nicināto latviešu darba tradīcijām...

Ko par to domā Latvijā? Ir vairāki uzskatu virzieni. Inteliģence, sevišķi jau tehnisko arodu pārstāvji uz ierosinātajām pārmaiņām raugās ar zināmām cerībām. Ir dzirdētas balsis, ka lai vai kādas pārmaiņas, sliktāk jau nebūs. Tomēr netrūkst arī skeptiķu, kas norāda uz agrākajiem mēģinājumiem pārkārtot padomju saimniecību, kas visi beigušies nesekmīgi. Interesants ir uzskats, ka latviešu aktivitāte un panākumi saimniecībā, izraisīs tikai skaudību un nenovērtību krievos, kā jau tas bijis agrāk un tādēļ jāuzmanās. Bet vēlēšanās redzēt vispār kādas pārmaiņas ir tik liela, ka daudzi nemaz neapsver jautājumu ko tās varētu nest latviešu tautai. Ir taču skaidrs, ka, ja Gorbačova "pārkārtošanās" vainagotos panākumiem, tad "internacionālizācijas" kļūs vēl nomācošāka, padomju valsts nostiprināsies un laika gaitā notiks pilnīga pārkrievošana. Jācer, ka mūsu tautieši savu darbīgumu turēs saprāta robežās, lai nestiprinātu krievu izburģejušo nevalsti.

Vienkāršajā tautā uzskati ir savādāki, pie tam šeit mazāk manāma atšķirība tautību starpā. Viņu domas var izteikt apmēram šādā kopsavilkumā: no mums prasa kārtīgu apzinātu darbu, saistot to pat ar ienākumu līmeni; mēģina stingrāk ierobežot "iznešanu", kas nozīmē vēl tālāku ienākumu samazināšanos; tiek prasīta pavisam cita darba disciplīna – izpallkšana no darba, kas bieži ir nepieciešama, lai sagādātu dienišķo maizi, netiek vairs akceptēta tādā mērā kā agrāk. Padomju cilvēka vienīgā izprieca – alkoholiskie dzērieni – ir kļuvis dārgi un grūti iegūstami un apgāde velkalos ar pārtiku un patēriņa precēm nav uzlabojusies, gluži otrādi. Pagājušā ziema bija sevišķi grūta sakarā ar lielo aukstumu, maikas trūkumu, nekārtībām apgādē u. t. t. Tauta netic Gorbačova solījumiem un mudēm, jo nevar saskaņāt kaut kādu motivāciju. Tā pasīvi noraugās "kas būs". Veicināsim šo lejupslīdi visiem iespējamajiem līdzekļiem!

Par "mūsu īstenību"

slepavību pat notika miera laika apstākļos. Tāda ir tā padomju "sociālistiskā īstenība", tāds ir padomju "humānisms"!

Protams, Čaklais, kurš jau gadiem haltūrē Kultkomā, nebūtu varējis nēko citu pateikt.

a. t.

Ilmars Pētersons

Kā Rūzvelts "norakstīja"

Baltijas valstis Staļinam

Gatavojoties Teherānas konferencēm, 1943. gada septembrī ASV prezidents Rūzvelts uzaicināja uz pārrunām katoļu baznīcas galvu ASV kardināli Spelmani. Apspriede ilga pusotras stundas. Par šo sarunu vēsta Roberta Ganona (Robert Gannon) grāmata "The Cardinal Spellman Story".

Šai sarunā Rūzvelts jau pirms Teherānas konferences izklāstīja plānus, par kuriem viņš vēlāk runāja ar Staļinu Teherānā.

Rūzvelts minēja pasaules sadalīšanu un interešu sfērās, pieņemot, ka Krievijai būs notelcošā loma Eiropā. Viņš gan izteica cerību, ka krievu rīcība Eiropā nebūs pārāk barga. Pēc Rūzvelta domām, pārāk daudzo mazo valstu dēļ, Tautu savienība bija bezspēcīga. Tāpēc nākotnē savienībā iemšanas tiesībām jābūt tikai 4 "lielajiem": Amerikas Savienotām Valstīm, Lielbritānijai, Krievijai un Ķīnai. Mazajām valstīm būtu tikai padomdevēju status atsevišķā forumā, bez balsttiesībām. Viņu delegācijām nebūtu tiesības sēdēt tur, kur sēž četri "lielle".

Rūzvelts ticēja, ka viņš ir spējīgāks rast saprašanos ar Staļinu. Čerčils esot pārāk liels ideālists, kamēr viņš pats, Rūzvelts, ir reālists, tāpat kā Staļins. Tāpēc viņi, abi reālisti, drīzāk sapratīsies. Būtu arī jāmēģina panākt, kaut cerības mazas, lai Staļins apsolītu pārmērīgi nepaplašināt Krievijas teritoriju. Noteikti Staļins saņēmtu Somiju, Baltijas valstis, Austrumpoliju un Besarabiju.

Nebūtu nozīmes šeit pretoties Staļina iegribām: jo viņam taču ir spēks tās piepildīt. Tāpēc labāk atdot draudzīgā garā. Bez tam, Austrumpolijas iedzīvotāji vēloties kļūt par krieviem. Protams, nav gluži skaidrs vai Staļins samierināsies ar šīm robežām. Iespējams, ka komunistu iekārtas tiks ieviestas arī citās Eiropas zemēs. Varbūt Francija vēl izglābtos, ja tur nodibinātu "tautas fronti", kā savā laikā Leona Blūma vadībā. Toties Austrija, Ungārija, Kroātijā noteikti būs pakļautas Krievijai. Rūzvelts piezīmēja, ka jāievērojot Krievijas iespaidīgie saimnieciskie sasniegumi, Krievijas saimniecība esot veselīgā stāvoklī. Tāpēc ir dabiski, ka Eiropas valstīm būs lielā mērā jāpārveidojas, lai piemērotos Krievijai, bet viņš cerot, ka desmit vai divdesmit gadu laikā, eiropiešu iespaidā, krievi vairs nebūs tādi barbari.

Bet lai kā būtu, ASV un briti nevar cīnīties pret krieviem. Krievijas produkcija ir tik liela, ka Amerikas palīdzība, izņemot spēkra-

[Turpinājums 7. lpp.]

drošinātu materiālu stāvokli (viņš pats piemaksā par kollaborāciju), kam joprojām ir kaut kāda interese par tautu un dzimteni. Par kara un okupāciju laikiem viņam ir vai nu ļoti miglainas atmiņas, vai arī tādu nemaz nav. Viņam ir augstākā izglītība praktiski noderīgās zinātnēs, bet par politiku (ideoloģiju, taktiku, propagandu) viņš daudz neinteresējas. Viņš ir aizņēmts cilvēks, kam nav laika izsekot dažādajiem "procesiem" un okupantu perspektīvajiem pasākumiem dzimtenē. Ja arī viņš abonē kādus Rīgā izdotos laikrakstus un žurnālus, tad labākā gadījumā viņš tos pašķirsta un noliek kaudzē vai atkritumu tvērtņē. Viņš nekad nav nopietni nodarbojies ar padomju rakstu analīzi, neprot tos lasīt un izdarīt secinājumus. Bet viņš labprāt noskatās dzimtenes kultūras sarīkojumus – dziedātājus, dancotājus, dzejniekus, aktierus, filmas, gleznas – un labprāt grib "veicināt latviešu kultūru". Viņš ir gatavs ar savu naudu (un arī citu tautiešu naudu) finansēt padomju ārējās izspiedzes (VDK filiāles – Kultkoma) izplānotos "kultūras aktivistu" propagandas braucienus uz ārzemēm, jo savā labestīgajā vientiesībā ir pārliecināts, ka tas nāk par labu tautai dzimtenē, lai gan tai pašā laikā šīs tautas valoda un kultūra "Dzintarzemē" tiek plānveidīgi degradēta, diskriminēta un nīdēta. Viņš arī nesaprot, ka latviešu kultūras darbinieki, kurus viņa apmāšanai sūta uz ārzemēm, tiek ievilkti izspiedzes organu tīklā un zaudē savu tautiešu uzticību un cieņu dzimtenē. Viņš vispār negrib dzirdēt nepatīkamus faktus par stāvokli un attīstības gaitu okupētajā Latvijā, bet vēlas mūsu presē lasīt "vairāk pozitīvas informācijas". Viņš lielā mērā līdzinās cilvēkam, par kuru kāds proletkalds saka:

Viņš netic faktiem, viņš tic tikai sev.
Vajadzības gadījumā
Faktiem jātic viņam. Viņa pacietība pret sevi
Ir neierobežota. Argumentus
Viņš uzklausa ar špika ausi.

Tā ir trāpīga vārsmā, kur katrs vārds patiesi raksturo ideālo kollaborantu. Viņš ar dedzību (dažreiz ar asarām acīs) uzklausa Kultkoma špiku glaimus un dezinformāciju, bet pukojas par trimdas padomju problēmu pētnieku rakstiem un runām, kas ar saviem aprādījumiem traucē viņa ģeķīgās vēlmes un iedomas.

Bet padomju špiki ir panākuši kaut ko gluži fantastisku – viņu apkarotie, zāķātie un nīstie latvieši ārzemēs paši finansē padomju ārējās frontes operatīvos pasākumus nacionālās trimdas neitralizācijai un apmāšanai, lai mankurtisma (denacionālizācijas) procesu okupētajā Latvijā Maskava varētu īstenot pēc iespējas ātri un netraucēti. Un mūsu kollaborants, zināmā mērā līdzīgi norvēģu Kvislingam, ir cieši pārliecināts, ka viņš dara teicamu nacionālu darbu. Sadarbodamies ar mūsdienu visreakcionārāko, tumsonīgāko un atpalikušo režīmu, viņš uzskata sevi par ļoti apgalšmotu, liberālu un progresīvu cilvēku. Tas ir lielisks negribēta humora piemērs, par ko varētu gardi pasmierties, ja šis "gaismeklis" nebūtu mūsu tautietis. Mūsu kollaborants diemžēl arī neapzinās, ka viņš draud kļūt par riskantu personu savai patvēruma zemei. Taču atjēgties vēl joprojām nav par vēlu. Tāpat nav par vēlu papūlīties nopietni iepazīties ar kultūras dzīvi un tās problēmām mūsu tēvzemē, ko var ļoti labi panākt bez padomju ziņkerzēnu palīdzības un pārraudzības.

6. Prasība atīt un akceptēt kollaborāciju

"Kultkoms ir Latvijas sabiedrības oficiālā pārstāve kultūras sakaros, un kā tāda veic savu misiju." [DzB, 1982. nr. 52]

Ilgāku laiku mūsu kollaboranti tomēr kautrējās atklāti atīt, ka viņi sadarbojas ar padomju drošības dienesta pārstāvjiem, t. i. ar Kultkoma špikiem. Naivā veidā mēģināja trimdas sabiedrībai iestāstīt, ka padomju "kultūras sūtņu" (arī zinātnieku) viesošānās ārzemēs ir organizēta privāti. Lūk, kāds trimdas korifejs ir bijis Rīgā un "privāti izkārtojis" tāda un tāda ievērojama latviešu mākslinieka vai zinātnieka braucieni pie mums. Taču šo

māžošanas nebija iespējams ilgāku laiku turpināt. Tā bija pārāk muļķīga un aplama, un tā arī kaitināja VDK Rīgā, kas savā organā "Dzimtenes Balss" atkārtoti pieprasīja, lai svešatnes latvieši ("lojālie") bēdiz minstināties un neveikli mānīties, bet atzīst Kultkomu par vienīgo kultūras sakaru kārtotāju ar tautiešiem ārzemēs.

Vispirms tad nu ārzemēs (it īpaši ASV) tika mēģināts noliegt Kultkoma nozīmi, un ieteikts par to pārāk neinteresēties un "neuztraukties". Un galu galā arī čekistu varot apmānīt. Vieni otru čekistu varbūt var arī kādreiz apvest ap stūri, bet nav iespējams apmānīt pašu "slaveno organizāciju" vai novirzīt to no mērķiem, kas noteikti un izplānoti ne jau Rīgā, bet Maskavā.

Tā kā padomju organi no savas prasības neatkāpās, mūsu kollaboranti, savā dedzībā kvēlodami, jūtas spiesti piekāpties un likt kārtis galdā. Pašlaik viņi pūlas panākt, lai trimdas sabiedrība akceptē viņu kollaborāciju ar padomju ārējo izspiedzi resp. Rīgas Kultkomu. Tas mums jādara, lai nešķeltu ārzemju latviešus un neizjauktu sadarbību mūsu organizācijās. Uz to atliek aizrādīt, ka nekāda totāla vienība un vienprātība trimdā nav pastāvējusi. Brīvā sabiedrībā vienmēr būs dažādi uzskati un viedokļi par dažādiem jautājumiem. Pilnīga vienprātība (un klusums) ir tikai kapsētā. Mūsu kollaboranti turklāt paši ir gādājuši par gaužām nožēlojamu šķelšanos, nodibinādami vairākas organizācijas sadarbībai ar padomju organiem.

Ar gluži neticamu vientiesību kollaborantu vēlmes ir izklāstītas anonīmā rakstā (kāpēc tāda lieta kautrība?) "Val nav laiks revīzijai?", ko "Brīvā Latvija" 1987. gada maijā iespiedusi 1. lappusē. Autora motivācija atzīšanas prasībai skan: "Bet kāda ir starpība starp padomju muitu, viesnīcu, Intūristu un KSK (Kultkomu)?" Pēc viņa domām – nekāda. To lasot, gribot negribot nāk prātā viedā žīdu rakstnieka I. B. Singera vārdi par viņa tautiešu dulburībām: "There is no end of the madness." Ir neērti paskaidrot tik vienkāršu lietu, ka padomju multnieki, viesnīcu personāls un Intūrista darbinieki kontrolē (pēdējās divas grupas arī apkalpo) visus iebraucējus un tūristus, ar kuriem viņi saskaras, bet Kultkoms ir VDK specorganizācija latviešu trimdas sabiedrības ietekmēšanai, graušanai un izmantošanai padvaras interēsēs. Starpība ir milzīga un acīmredzama. To visu savā laikā tuvāk centās aprādīt bij. Kultkoma prezidents Imants Lešinskis, un tāpēc iemantoja visu kollaborantu dziļu naidu un sašutumu. Savās dusmās viņi atgādina mazu bērnu niķošanas, kam taisās atņemt bīstamu rotaļlietu. Arī minētā raksta autors žēlojas par Lešinska nepatīkamo informāciju. Tomēr īsti spēcīgs savā ticībā kollaborantu lietai viņš laikam nav, jo kāda iekšēja nedrošība liedz viņam parakstīt sacerējumu ar savu vārdu.

7. Un kas tālāk?

"Kas ģeķim ko stāsta, tas stāsta to vienam gulošam, un ģeķis pie gala vaicā: – Kas tas ir?" (Siraks, XXII, 8)

Mūsu vēsturiskā pieredze rāda, ka gudrība nepieļip. Aizrautīgākie un apreibušākie kollaboranti nav ietekmējami, jo viņi ir imūni pret faktu analīzi un loģiskiem argumentiem. Viņi ir traģikomiskas personas, kas peļnī mūsu līdzjutību, jo viņi tic, ka dara labus darbus un iet pa progresa un trimdas sabiedrības "atjaunotnes ceļu" Tādējādi kollaborācija ar okupantu izspiedzes organiem turpināsies. Atkritīs piesardzīgākie un šaubīgākie. Kāda daļa vilsies un atvēsesjosies, bet daži iepriņķēsies vēl dziļāk kollaborācijas dūkstīs un sāks veikt kvalificētākus "patriotiskus uzdevumus" (padomju organi laika gaitā mēdz paaugstināt savas prasības), kā tas zināms no agrāko gadu novērojumiem. Atsevišķos gadījumos tas var beigties ļoti traģiski (arī tādi gadījumi ir jau bijuši). To diemžēl ir grūti aizkavēt, jo, kas savā darbīgajā muļķībā un lētticībā ir tik svelmaini iededzies, "tas neprasa, vai viņš bojā ies".

Bet mēs arī zinām, ka laiks visu izvērt un noliek [Turpinājums 6. lpp.]

Krievijas "Latviešu novads" padomju leksikografijā

Franka Gordona speciālraksts "Brīvībai" no Televīvas

Krievu padomju vēsturnieki ieviešuši terminu "Latyšskij kraj" (Latviešu novads). Ar to "jāsaprot" Vidzemes guberņas latviskie (dienvidu) apriņķi. Kurzemes guberņa un (nosacīti) Vitebskas guberņas Daugavpils, Rēzeknes un Ludzas apriņķi – ne jau tagad protams, bet šī gadsimta sākumā – līdz 1917. gadam, kamēr Latvija bija cariskās Krievijas sastāvdaļa. Kā zināms, Latvijas sociāldemokrātija (LSD) krievu tulkojumā saucas "Social-Demokratija Latyšskovo kraja" (SDLK).

"Latviešu novads" Krievijas sastāvā... Un tagad? Vai tad t. s. Latvijas pē-es-erra nav arī tagad vienīgi tāds etniskā ziņā interesants "Latviešu novads" (Latyšskij kraj) Pad. Soc. Rep. Sav-bas sastāvā?

Tāds iespajds rodas, ja pāršķirstam padomju leksikografijas jaunāko devumu – enciklopēdisko rokasgrāmatu "Sovetskaja Latvija", ko 1985. gadā "masu metienā" (50.000 eksemplāros) laida klajā t. s. Galvenā enciklopēdiju redakcija Rīgā. Šis pabeizais sējums (816 liela formāta lappuses) ir tāds kā "Latvijas padomju enciklopēdijas" (LPE) atzarojums jeb "digest" krievu valodā, kur ietverti tie LPE materiāli, kam sakars tieši ar Latviju... vai ar "Latviešu novadu" mūžsenās Krievzemes sastāvā?

Jāatzīst, ka rokasgrāmatā "Sovetskaja Latvija" lasītājs atrod krietni daudz faktiski pareizu datu par Latvijas dabu, par šīs zemes floru un faunu, augsnēm un izrakteņiem, par vienu vai otru ievērojamu ūku (ieskaitot baznīcas), par vienu vai otru zinātnieku u. t. t. Viss, kas neskar vēsturi un politiku, "patsniegts" samērā objektīvi, un lasītājs, kurš nēko nezina par Latviju, var gūt zināmu priekšstatu par šīs zemes īpatnībām, ieskaitot, teiksim, "iezemiešu" tautas tērpus un keramiku.

Taču ja "ņemam nost" visu, kas attiecas uz vēsturi un politiku, kas tad paliek pāri? Drupatas un krīpatas, īpaši padomju izdevumā, kur vēsture un politika "skar" gandrīz visas jomas attiecīgās tautas vai novada dzīvē.

Un te nu jāsaka, ka rokasgrāmatas "Sovetskaja Latvija" sastādītāji – ar tās galveno redaktoru, manu seno paziņu Pēteri Jērānu priekšgalā – ir "godam" centušies (un pat pārcentušies), lai mērķtiecīgi un konsekventi, pārliecinātu šīs grāmatas lasītāju, ka Latvijas likteņi no mūžseniem laikiem bijuši nešķirami, nesa-

raujami (un neglābjami...) saistīti ar Mātes-Krievijas likteņiem – un ka tie divi īsle gadu desmiti, kad Latvija bija "rietumu imperiālisma agrārais piedēklis", bijuši tikai, tā sakot, īslaicīgs un nevēlams pārtraukums šī novada "likumsakarīgās" attīstības gaitā, kas norisa Krievzemes pavēnī, klēpī, aizsegā u. tml.

Daugav' abas malas kā bija, tā ir un paliek "plašajā Dzimtenē" iekļautas, un viss, kas "neiekļaujas" šajos dzelzainajos ietvaros, ir anomālija, atkāpšanās no loģiskās secības, kropļīga vēstures mutācija.

... Protams, grūti ievērot pilnīgu objektivitāti, rediģējot un laižot klajā enciklopēdiska tipa rokasgrāmatas.

Rīgā pirms Pirmā pasaules kara izdotā "Konwersazijas Wahrniza" ir konservatīvs "māmuļnieku" vēlkums, kurā grūti pamanīt kaut ko no "Jaunās strāvas". Neatkarības laika "Latviešu konversācijas vārdnīca" diemžēl netika pabeigta, un tās pēdējie sējumi sniedz daudzējādā ziņā "paskopu" informāciju, jo t. s. autoritārā režīma apstākļi neļāva "pateikt visu". Šī režīma gars viscaur jauzāms Žaņa Unāma izdotajā biografiskajā vārdnīcā "Es viņu pazīstu". Vērtīgāka šai ziņā ir, šķiet, Grāmatu Drauga "Latvju mazā enciklopēdija" vienā biezā sējumā (1616 lappuses!), kas paguva ierādīt dienas gaismu pirms neatkarības norieta. Prof. Bokaldera "Pasaules gada grāmata", ko tas pats izdevējs Helmārs Rudzītis bija sagatavojis iespēšanai nacistu okupācijas laikā, nevarēja, protams, būt gluži objektīva.

Trīmdā izdotā prof. Švābes "Latvju enciklopēdija" trijos sējumos (1950. – 1955.) ir visumā vērtīgs izdevums, taču klāstījumos par bolševiku darbiem un "nedarbiem" iezagušās dažas nepareizības, piemēram, apgalvojums, ka Brīvības pieminekli Rīgā esot nojaukts. Jaunā trīmdā "Latvju enciklopēdija" (1962. – 1982.) līdz šim (1987. g.) vēl nav pabeigta, un tāpēc vēl pāragri rezumēt spriedumu par šo izdevumu. Jau tagad gan varam konstatēt, ka par okupētajā Latvijā dzīvojošajiem kultūras darbiniekiem tajā gaužām maz ziņu.

Taču neviena no minētajām enciklopēdijām un konversācijas vārdnīcām "ne tuvu netiek klāt" tādiem vēstures viltošanas, liekulības un mēlnesības paraugiem, kādī ir "Latvijas PSR mazā enciklopēdija" (LME)

trijos sējumos (1967. – 1970.) un LPE desmit sējumos, kuras izdošana, kas uzsākta 1981. gadā, pamazītiņām virzās uz priekšu.

Koncentrētā veidā šis melīgums izpaužas, kā jau teikts, rokasgrāmatā "Sovetskaja Latvija", kas domāta plašai "krieviski runājošajai" padomju publikai, kā arī ārzemniekiem, kas lasa krieviski.

Nav vērts atkārtot spriedelējumus par "Lāvijas proletāriāta" rīcību, "nodibinot" t. s. Padomju varu 1917. – 1919. gadā un "atjaunojot" to 1940. gadā. Taču zīmīgi, ka arī vēl 1985. gadā, nākot pie varas "reformātoram" Gorbačovam, rokasgrāmatas sastādītāji turas pie jēdziena respektīvi tēzes, ka laikā no 1920. līdz 1940. gadam Latvijā bijusi "buržuāziska diktatūra".

Pretstatā šai "diktatūrai" tagadējā Latvijas "pē-es-erra" esot "viēna no piecpadsmit vienlīdzīgām suverēnām (l) savienotajām republikām PSRS sastāvā". Un turpat – Latvijas PSR "valsts (l) himnas" notis un teksts, ko sacerējuši Fr. Rokpelnis un J. Vagnags: latvieši pateicas krievu tautai... Kā jau citā rakstā un citā sakarībā aprādīju, nav dzirdēts, ka Basku zemes iedzīvotāji savā autonomā novada himnā pateiktos Kastīlijas spāņiem vai ka Slovēnijas pamattauta savas republikas himnā pateiktos serbiem kā "vecākajiem brāļiem"...

Latvijas PSR esot (sk. 13. lpp.) "suverēna sociālistiska visas tautas (obščinarodnoje) valsts PSRS sastāvā" – ej nu saproti, kas tas par hibridu, kur lai tādu "radījumu" ierindo, raugoties no tiesiskā viedokļa. Grāmatā tiek apgalvots, ka Latvijas PSR esot "patstāvīgs starptautisko tiesību subjekts". Lielākus melus grūti iedomāties.

Latvijas "pe-es-errai", izrādās, esot "tiesības nodibināt sakarus ar ārvalstīm, noslēgt ar tām līgumus un apmainīties diplomātiskiem un konsuļāriem pārstāvjiem" (sk. Latv. PSR konstitūcijas 74. pantu). Zili brīnumi... Kāpēc tad "mūsu republika" neizmanto šīs tiesības? Latvijas PSR taču esot (15. lpp.) "suverēna padomju sociālistiska valsts" (saskaņā ar Latv. PSR konstitūcijas 68. pantu)? Lieta tā, ka Latv. PSR "savas tautas brīvas pašnoteikšanās rezultātā uz brīvprātības un līdztiesības pamata kopā ar citām savienotajām padomju republikām apvienojusies Pad. Soc. Rep. Savienībā"... un tomēr "Latvijas PSR kā valstij" esot "visas suverēnitātes pazīmes".

Kollaborācijas vilinājums

[Turpinājums no 5. lpp.]

plēnācīgā vietā. Tāpēc mums bez nauda un uztraukuma jāturpina pacietīgs izskaidrošanas un apgalšanas darbs, lai mūsu zaudējumi, ko rada kollaborācijas vilinājums

būtu pēc iespējas mazāk sāpīgi. Nekur nav teikts vai rakstīts, ka latvietim katā ziņā jābūt vientiesīgam. Mes allaž priecāsimies par katru atskurbušo un viņu sirsnīgi apsveiksim (mazliet parafrāzējot kādu slavenu formulējumu no revolūcionāro cīņu laikmeta) kā tautieti un draugu, kas nācis pie apziņas.

Turklāt Latv. PSR, kas "brīvprātīgi iestājušies PSRS sastāvā", saglabājot "tiesības brīvprātīgi izstāties no tās" (LPSR Konstitūcijas 69. pants). Šīs tiesības gan "saglabātas", taču tās droši vien uzglabātas respektīvi noslēptas ugunsdrošā seifā, kura atslēga atrodas biedra Gorbačova kabatā, vai ne?

Kā jau teikts, lasītājs, šķirstot šo grāmatu, gūst pietiekami objektīvu priekšstatu par Latvijas fizisko ģeografiju. Un arī par tagadējās, t. i. okupētās Latvijas rūpniecību, lauksaimniecību, kultūras dzīvi u. t. t. Iespējams "kaut cik" iepazīties - vismaz tik plaši, cik to atļāva Glavljits (cenzūra) 1985. gadā, kad "atklātuma" (glasnost) sauklis vēl netika tik skaļi proklamēts kā tagad.

Taču jau tai nodajā, kur runa ir par Latv. PSR iedzīvotājiem, sākas liekulība (113. lpp.): "Buržuāziskās Latvijas varasvīru nacionālistiskās politikas apstākļos latviešu skaits iedzīvotāju sastāvā palielinājās, bet slavu tautību iedzīvotāju skaits samazinājās". Kas te peļams? Un - ne vārda par to, ka neatkarīgā Latvija deva patvērumu daudziem krieviem, kas bēga no Krievijas, meklējot glābiņu no bolševikiem!

Tā ja... Turpretim "Padomju Latvijā (...) vispārējā iedzīvotāju skaitā latviešu īpatsvaram piemīt tieksme pazemināties (zemāki dabiskā pieauguma rādītāji un citu tautību iedzīvotāju mehāniskais pieaugums)".

Mehāniskais pieaugums! Tīrā mehānikā, gandrīz vai fizikas likums, tā vai?

117. lpp. tiek atzīts: "Latvijas pē-es-errā "mehāniskais pieaugums (starprepubliku migrācija) kopš 1960. g. pastāvīgi pārsniedza dabisko pieaugumu, un tā īpatsvars ir lielāks, nekā jebkurā savienotajā republikā".

Nabaga "Latyšskij kraj"...

Vidēji 1/2-2/3 no tiem, kas pārcēlušies uz Latv. PSR, ir migranti (1) no KPFSR (t. i. Krievijas Federācijas), vairāk nekā 1/4 - no Baltkrievijas PSR, 1/6 - no Ukrainas".

Latvijas PSR iedzīvotāji turpretim "kā pastāvīgu vai provizorisku dzīves vietu izraugās (1) Maskavu (?), jauncelšmes rajonus (Krasnojarskas novads, Irkutskas, Tjumeņas u. c. apgabali)". Izņemot Maskavu, viss skaidrs - Sibīrija, t. i. taiga un arī tundra, kur aprakti neskaitāmi latviešu politliedzītāji un deportētie!

Un tad nāk vēsture. Gari un plaši tiek klāstīts, kā latvieši salstījušies jo ciešām salstēm ar saviem kaimiņiem krivičiem, t. i. krieviem, ar Krieviju un visu krievisko, kā Baltijas guberņas plaukušās Krievijas sastāvā, kā latviešu strādnieki cīnījušies par "brīvu Latviju brīvā Krievijā", vispārīgi, protams, "zem Ļeņina karoga".

Un tad nāk vienīgais patiesais fakts, kas runā par labu bolševikiem: 1917. g. novembra vidū, Viskrievijas Satversmes sapulces vēlēšanās, Vidzemē par bolševikiem balsoja 72,6% no visiem vēlētajiem. Tā bija pirmā un pēdējā reize, tā bija vienīgā reize, kad latvieši noticēja "lielnieku" solījumiem un brīvās vēlēšanās balsoja par viņu sarakstu. Šķiet, ka tā arī ir vienīgā reize vispār šai gadsimtai, vispār pasaulē, kad komunisti dabūjuši tik daudz balsu normālās, brīvās vēlēšanās...

Tāiāk un līdz pat mūsu dienām - atkal salti meli, tiklīdz runa ir par notikumu interpretāciju.

Kā jau teikts, laiks no 1920. līdz 1940. gadam šai grāmatā apzīmēts par "buržuāzijas diktatūras periodu" (203. 215. lpp.). Dīvaini gan - Latvija "no 1920. līdz 1934. gadam bija buržuāziski demokrātiska parlamentāra republika" - kā tad tas savienojams ar jēdzienu "buržuāzijas diktatūra"? 1934.-40. g. Latvija esot bijusi "fašistiska režīma valsts" (203. lpp.), bet tāiāk (211. lpp.) teikts, ka tie esot bijuši "fašistiskās diktatūras" gadi. Tātad Saeimas laikos bijusi cita, "nefašistiska diktatūra - un tai pašā laikā "buržuāziski demokrātiska parlamentāra republika"...

Vārdu sakot, Pētera Jērāna vadībā grāmatas sastādītāji pamatīgi sapinušies marksistiski ļeņiniskās terminoloģijas mudžeklī.

Tad seko pietiekami labi pazīstamās pasacijas par "padomju varas atjaunošanu" un par "Lielo Tēvijas karu".

Kultūras dzīve Latvijas neatkarības gados "izgaismota" visai sīki - un tomēr tādā veidā, ka vispārējais priekšstats nemalnās: šie divdesmit gadi ir tikai "intermeco", tikai tāds kā starpgadījums, kamēr gan pirms tā, gan pēc tam un arī turpmāk (un mūžīgi mūžam?) Latvija virzās uz priekšu Viskrievijas varenajā plūsmā, kā etnogrāfisks respektīvi antropoloģisks novads, kas nav atraujams no milzu monlīta - krievu dižvalsts.

Kā interesants izņēmums mināms fragmentiņš 680. lpp., kur stāstīts par latviešu teātri "Lielā Tēvijas kara" laikā: šai rindkopā atzīts, ka "okupētajā Latvijā", t. i. vācu okupācijas gados, Rīgā, Liepājā, Jelgavā un Valmierā darbojās teātri, notika latviešu un ārzemju klasiku izrādes. Drāmas teātris uzveda Blaumaņa, Aspazijas, Šillera, G. Hauptmaņa lugas, Dailles teātris - Šillera un Šekspīra lugas, turklāt ļoti veiksmīgi, un arī vairākas jaunas M. Ziverta lugas. Rīgā darbojies arī Tautas teātris. Paskaties vien!

Bet šī viena rindkopa patiešām ir izņēmums. Vai tā ir pirmā bezdēlīga, kas vēstī par "atklātuma" pavasari?

Kā Rūzvelts "norakstīja"...

[Turpinājums no 3. lpp.]

tus, ir nēlīga. Rūzvelts cer, ka no piespiestas draudzības izveidosies īsta un pallekoša draudzība. Eiropiešiem būs vienkārši jāmacās panest Krievijas virskundzību, cerībā, ka desmit vai divdesmit gadu laikā, viņi spēs ar krieviem labi sadzīvot.

Vācija būs padota "četriem lielajiem", galvenokārt Krievijai, atbrūnota uz 40 gadiem. Polija saņems Austrumprūsiju.

Šai sarunā Rūzvelts arī minēja, ka viņš jau iepriekš pārrunājis augšminētos plānus ar Ļitīnovu, kurš Rūzvelta plānojumam pievienojies.

Tā kā Ļitīnovs varēja runāt tikai Staļina uzdevumā, tad no teiktā var secināt, ka visas šīs idejas drīzāk bija paša Staļina iecerētas, kurām Rūzvelts bija devis savu svētību un plekrišanu.

Varētu jautāt, kādēļ, jau pirms Teherānas konferences, Rūzvelts šo slepeno plānu tik vajširdīgi izklāstīja kardinālam Spelmanim. Šeit būtu jāpiezīmē, ka Rūzvelts bija draudzīgās attiecībās ar kardināli, kurš bija arī amerikāņu armijas kapelāns. Pie tam, kardinālam Spelmanim bija sevišķi tuvas attiecības ar Vatikānu. Rūzvelta nolūks tāpēc bija viņu "sagatavot" paredzētam Eiropas dalījumam. Ja pēc Teherānas konferences lielā dalīšana nejausi atklātos, būtu tiešām satriecošs iespēdais Amerikas katoļu vidū, un rezultātā Rūzvelts varētu zaudēt miljonu balsu priekšā stāvošās prezidenta vēlēšanās (1944. g. novembrī).

1943. gada 28. novembrī sākās Teherānas konference. Rūzvelts, augšminēto plānojumam garā, leplni deklarēja, ka miera labā pasauli jāpārvalda "četriem policistiem". Čerčils uzsauca tostu "Lielajam Staļinam", kamēr Staļins savā tostā deklarēja, ka bez amerikāņu produkcijas, karš būtu zaudēts. Rūzvelts, iepriecināts ka radīta pienācīga gaisotne, cerēja, ka privātā sarunā ar Staļinu varēs izkaulēt kādas deklarācijas, kuras noderētu arī poju un baltiešu izcelsmes balsotāju apmierināšanai.

Pasmējies, ka viņš nekad nav domājis Baltijas valstu dēļ karot, Rūzvelts iztelca vēlēšanos legalizēt Baltijas valstu iekļaušanu, izdarot tautas nobalsošanu (plebiscītu), jo, lūk, viņam mājās jābūtu ar sabiedrisko domu, sevišķi priekšā stāvošo vēlēšanu dēļ. Staļins atbildēja, ka sabiedriskā doma nebija svarīga, kad cars valdīja pār Baltijas tautām. Šim tautām esot iespēja izteikt savus uzskatus saskaņā ar Padomju konstitūciju. Kas attiecas uz amerikāņu vēlētajiem, tad Rūzveltam vajadzētu pacensties, viņu uzskatus pareizā virzienā iespēdot.

Galū galā Rūzveltam bija vienalga par to, kas notiks ar Austrumeiropas tautām. Zināmā mērā, svarīgas bija vienīgi Amerikas poju un baltiešu balsis. (Teheran Papers - Summit Conferences 1919-1960. Keith Eubank)

Kas attiecas uz Čerčilu, tad savā ziņojumā britu ārlietu resoram (FO371-43052) viņš atzinās, ka bijis atvieglots, ka par Baltijas valstu likteni viņš ar Staļinu vispār Teherānā nav runājis.

0306071819

Skaitļotāji – ka tos vislabāk izmantot

Val patiešām latviešu sabiedrībā un organizācijās visas lietas ir jādara ačgārnīgi? Domāju par lielo sajūsmu un pat PBLA ieteikumu visām organizācijām iegādāties "Apple" firmas Makintoša ("Mackintosh") skaitļotājus. Makintoša skaitļotājiem neapšaubāmi ir dažas tehniskas priekšrocības kas citiem pašlaik trūkst, bet šīs priekšrocības nākamā gada laikā būs pieejamas citos skaitļotājos, piem. "IBM", "Digital", "Victor (Sirius)", "Toshiba" u. c. Tātad atkrīt arguments pirkt "Apple" uzņēmuma skaitļotājus. Tas tikai tā starp citu.

Tiek rakstīts un runāts par skaitļotāju tīkla izveidošanu un nepareizi apgalvots, ka tīkla izveidošana prasa viena uzņēmuma skaitļotājus. Lai skaitļotāji varētu komunicēt viens ar otru ir daudzi citi svarīgāki priekšnoteikumi. Nekādā ziņā noteicošais faktors nebūs pats skaitļotājs. Noteicošais faktors būs dažas kopējas prasības kuras šodien piepilda daudzu uzņēmumu skaitļotāji! Arī lai pieslēgtos citiem skaitļotāju tīkliem var principā lietot jebkuru skaitļotāju.

Toties neviens vēl nav skaidri pateicis kādām praktiskām vajadzībām šos skaitļotājus lietot. . .

Makintoša iespējas grafikā izmantos tikai daži cilvēki, galvenokārt profesionālās nozarēs. Lai vestu kādas organizācijas biedru sarakstu, izrakstītu adresu zīmes un veiktu vienkāršu grāmatvedību, pietiek ar skaitļotājiem kas maksā tikai ap 30% no Makintoša cenas.

Vēlreiz jautājumi tīkla plānotājiem:

Kādām praktiskām vajadzībām kalpos šis tīkls?

Kas šo tīklu uzturēs?

Kas par to maksās?

Būtu taču labāk sarunāt un iepriekš vienoties par dažām pilna laika bazēm, ar kurām organizācijas var stāties sakarā un gūt padomu un atbalstu nepieciešamo ierīču un programmu iegādei!

Mēs ar skaitļotāja palīdzību apstrādājam Kopenhāgenas Tribunāla un Brīvības kuģa preses rakstus un rakstu saturus u. t. t. Līdz šim tikai viens latvietis, Kalifornijā, ir izrādījis interesi par šiem skaitļotājā pieejamiem materiāliem!

Līdztekus mūsu maizes darbam, mēs starp citu strādājam pie sekojošiem projektiem:

Esam iesākuši rakstīt programmu, latviešu valodas ābecīti. Tā palīdzēs iemācīties rakstīt un burtot. Izejvaloda sākumam būs zviedru un vācu.

Paralēli gribam arī uzsākt ar angļu valodu kā izejvalodu, jo visvairāk latviešu tomēr dzīvo anglosakšu zemēs. Bijām iecerējuši pirmo programmu pabeigt līdz Ministeres Dziesmu dienām, bet diemžēl nepaspēsim.

Lūdzam visus tautiešus, kuriem būtu kādi ieteikumi, priekšlikumi vai pašu pasākumi, sazināties ar mums, lai novērstu līdzīgu darbu vairākās vietās. Meklējam arī tautiešus kuriem ir pieejams skaitļotājs IBM PC/XT/AT vai saderīga sistēma) ar "Hercules" vai EGA grafiku) un kas vēlētos piedalīties programmas izveidošanā.

Turpretim ceram paspēt nobeigt "jautājumu spēli" angļu valodā par Baltijas jūras zemju ģeografiju un vēsturi (vieglā formā) Programmu varēs lietot IBM PC/IBM XT/IBM AT un saderīgās sistēmās. Cena, pēc šodienas kursa, būs ASV \$10, ieskaitot disketi un sūtīšanas izdevumus. Ievadā būs īss apraksts par Baltijas jūru un tās piekrastes valstīm. Tālāk būs mudinājums programmu kopēt un dot tālāk draugiem un paziņām ar lūgumu pārsūtīt, eventuāli, ziedojumus jaunu programmu izveidošanai – sākot ar ASV \$5. Tas formulēts pēc t. s "shareware" principa, kas ir ļoti populārs ASV un sāk arī izplatīties Eiropā.

Cits iecerēts projekts ir informēt trimdas organizācijas par rakstiem pasaules presē. Rietumu pasaulē eksistē vairāk nekā 3000 skaitļotāju sistēmu, kas nodarbinātas ar informācijas vākšanu, klasificēšanu un apstrādāšanu dažādos veidos. Šāda apstrādāta informācija maksā dārgi. Šīs skaitļotāju sistēmas speciālizējas dažādās nozarēs. Piemēram: Asahi News Service Associated Press BBC 1982, BBC 1983 u. t. t. Economist Financial Times Guardian New Scientist TASS News Agency Washington Post Tenders Electronic Daily World Bank International Opportunities Service IBOS Sales Leads International National Development Plans International Risk Data Global Analysis Systems Euromoney Trade Finance

Sistēmu saturs aptver principā visu kas šodien pasaulē notiek. Cik mums ir zināms, tad nedz baltieši, nedz latvieši šo sistēmu dotās iespējas neizmanto savām vajadzībām. Latviešiem, piemēram, nav sakopota

informācija par sekojošām lietām – kad, kur un kas ir rakstījis par:

Latvijas tagadējo ekonomiju
Latvijas PSR attiecībām ar Igaunijas PSR

Latviešu-ziņu attiecībām, raksti pasaules presē laikā no 1. marta līdz 15. aprīlim 1987. gadā.

Kad Anglijas presē minēta Latvija vai Baltija.

Kad Rietumvācijas presē rakstīts par pārkrievošanu Latvijā, Igaunijā un Lietuvā.

Kad "Horizonts" (padomju televīzijas satelīts) pārraidīja VEFA jubileju.

Ko Eiropas prese 1987. gada februārī rakstīja par Igaunijas kodolspēkstacijas turpmāko izbūvi.

Kādu informāciju meklē nosaka kādā nolūkā tas tiek darīts, piemēram, vai vajadzīgie dati ir politiskā vai saimnieciskā jomā, iespēju robežā nosaka tikai pieejamo līdzekļu līdums. Lai informācija būtu kaut cik plaša, tad ir jārēķinās ar apm. ASV \$300 mēnesī.

Mēs esam ar mieru sastādīt budžetu trīs gadu periodam, ja vajadzīgs, uzdodot visā pilnībā ko par naudu saņems.

Mēs tuvākajā laikā publicēsim mūsu privātā skaitļotāja telefona numuru, kur latvieši un baltieši varēs piezvanīt un saņemt informāciju par dažādiem jautājumiem gan latviešos (diemžēl bez garumzīmēm un mīkstinājumiem), gan angļu valodā. Zvanīt varēs jebkurā laikā, izmantojot parasto telefona satiksmi. Lietojamie skaitļotāju sazināšanās protokoli tiks publicēti. Tas arī būtu ātrākais veids kā sazināties ātri un efektīvi. Privātas respektīvi Internas ziņas būs iespējams šifrēt un darīt pieejamas tikai noteiktai lietotāju grupai.

Lūdzam tautiešus nākt ar priekšlikumiem, kādu protokolu, kādu komunikācijas ātrumu lietot (mums padomā ir 0-300 un 1200 baud), – "auto-answer", "Bell" vai CCITT standartā, "8 Bits, 1 Stop bit Parity None". Lūdzam ļoti ātri atsaukties un nākt ar ierosinājumiem pirms mēs augusta beigās publicēsim telefona numuru, sistēmas protokolu un sistēmas iespējas. Vēl mums ir iespēja dažas lietas mainīt un pieļaut lietotāju vajadzībām. Pēc telefona numura publicēšanas, nekādas maiņas nedarīsim nākamā 12 mēnešu laikā.

Uģis Bērziņš un Vilma Tenese
Box 7161
S-402 33 Göteborg
Sweden

Brīvības abonements [10 nr. gadā] maksā: Zviedrijā kr. 125. –; ASV \$ 25. –; Kanādā un Austrālijā \$ 30. –; Anglijā £ 7. 00; Vācijā un citās Eiropas zemēs DM 35. –; Pad. savienībā Zv. kr. 190. – vai ASV \$ 25. –. Nauda iemaksājama – Zviedrijā: Lettlands SAP postgiro 458335/7, Box 7241, S-10389 Stockholm. Vācijā un citās Eiropas zemēs: G. Zөгners, Germanenstr. 23, D-5216 Niederkassel-Rhldt, BRD – Postgirokonto Köln 4466 97-501, Anglijā, ASV, Kanādā, Austrālijā: Brīvība, Box 7241, S-10389 Stockholm, Sweden. Ārpus Eiropas izsūta pa gaisa pastu. Redaktori: Bruno Kalniņš, Aleksandrs Tērmanis un Vilnis Zaiķalns. Techn. direktors: Pēteris Tērmanis. Redakcijas adrese: Brīvība c/o Kalniņš, Strandliden 61, 1tr., S-162 38 Vällingby, Sweden; Brīvība, Box 7241, S-10389 Stockholm, Sweden. Ansvarīgā utgīvere: Bruno Misiņš.